

BALTACI MEHMED PAŞA'NIN AZİL SÜRECİ VE VALİDE GÜLNUŞ SULTAN'A GÖNDERDİĞİ MEKTUPLAR

THE DISMISSAL PROCESS OF BALTACI MEHMED PASHA AND THE LETTERS SENT TO VALIDE GULNUS SULTAN

Merve KARAÇAY TÜRKAL*

Öz

Osmanlı Devleti ile Rusya arasında gerçekleşen Prut Savaşı'nda, Sadrazam Baltacı Mehmet Paşa, Şubat 1711'de Serdar-ı Ekrem olarak tayin edilmişti. Osmanlı ordusu, 18 Temmuz'da başlayan ve dört gün süren muharebede başarılı olmuştu. Savaşta kurtulma imkânı olmayan Rus Çarı I. Petro, barış isteğinde bulunmuş ve Baltacı Mehmed Paşa'da bu teklifi kabul etmiş ve Prut Antlaşması imzalanmıştı. Antlaşmanın imzalanmasından Sultan III. Ahmed de memnun kalmıştı. Fakat, kendisini ve askerini yok olmaktan kurtaran Çar I. Petro'nun antlaşma şartlarını yerine getirmemesi, sadrazama karşı İstanbul'da bir muhalefet grubunun oluşmasına neden olmuştu. Antlaşma şartları uygulanmadığı takdirde, Baltacı Mehmed Paşa başına gelecek olumsuz durumlardan kendini kurtarmak için sarayda bulunan Valide Gülnuş Sultan'a mektuplar yazmıştı. Çünkü Sadrazam, İstanbul'a dönmeden önce aleyhinde oluşan ittifaktan haberdar olmuş, hatta III. Ahmed'den tehdit mektupları almıştı. Bu çalışmanın konusu, Prut Savaşı çerçevesinde yer alan olaylarla beraber, Baltacı Mehmed Paşa'nın azil süreci ve kendini kurtarmak için yazdığı mektupların değerlendirilmesidir.

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Gümüşhane Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Gümüşhane/Türkiye, nkturkal@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-8240-189X>

Çalışmanın amacı, 18. yüzyılda Osmanlı Devleti siyasi tarihi ile Osmanlı diplomasi ve bürokrasi tarihi alanında yapılan çalışmalara katkı sunmaktır.

Osmanlı Devleti'nin tarihi vesikaları arasında yer alan mektuplar, Osmanlı diplomasi ve bürokrasi alanında önemli bir yere sahiptir. Bu çalışmada yer alan söz konusu mektuplar, özel mektuplar kategorisinde değerlendirilmektedir.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivinde (BOA), TS.MA.e / 562 - 2, (TSMA No: 2989/1-2), ve C..SM.. / 102-5143 numarada kayıtlı bulunan Baltacı Mehmed Paşa'ya ait olan mektupların çevirisi yapılarak, bunlar değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Bu makale, Giriş, Baltacı Mehmed Paşa'nın hakkında, Baltacı Mehmed Paşa'nın azil süreci ve Baltacı Mehmed Paşa'nın Valide Gülnuş Sultan'a yazdığı mektuplar olmak üzere dört ayrı bölümden oluşmaktadır. Mektuplardan yola çıkılarak Baltacı Mehmed Paşa'nın olayları nasıl değerlendirdiğine dair tespitlerde bulunmaya çalışılmıştır. Onun kendi gözlemlerinden hareketle bazı çıkarımlarda bulunulmuştur.

•

Anahtar Kelimeler

Baltacı Mehmed Paşa, Prut Savaşı, Prut Antlaşması, Valide Gülnuş Sultan, III. Ahmed, I.

Petro

•

Abstract

During the Prut War between the Ottoman Empire and Russia, Grand Vizier Baltacı Mehmet Pasha was appointed as Serdar-i Ekrem in February 1711. The Ottoman army was successful in the battle that started on July 18 and lasted for four days. Russian Tsar Peter I, who could not escape the war, requested peace and Baltacı Mehmed Pasha accepted this offer and the Prut Treaty was signed. Sultan Ahmed III, was also satisfied regarding the signing of the treaty. However, the failure of Tsar Peter I, who saved himself and his soldiers to be perished, to fulfill the terms of the treaty, led to the formation of an opposition group in Istanbul against the grand vizier. If the terms of the treaty could not be implemented, Baltacı Mehmed Pasha wrote letters to Valide Gulnus Sultan, who was in the palace, in order to save himself from the likely negative situations. Because the Grand Vizier became aware of the alliance formed against him before returning to Istanbul, and even he had received threatening letters from Ahmed III. The subject of this study is the evaluation of the letters that Baltacı Mehmed Pasha wrote to save himself, impeachment process and along with the events within the framework of the Prut War.

The aim of the study is to contribute to the studies on the political history of the Ottoman Empire and the history of Ottoman diplomacy and bureaucracy in the 18th century.

Letters, which are among the historical documents of the Ottoman Empire, have an important place in the field of Ottoman diplomacy and bureaucracy. The letters in question in this study are evaluated in the category of private letters.

The letters which belongs to Baltacı Mehmed Pasha and registered at State Archives Presidency's Ottoman Archives by the number BOA, TS.MA.e / 562 - 2, (TSMA No: 2989/1-2), and C..SM.. / 102-5143 translated and evaluated.

This article consists of four separate sections; introduction, about Baltacı Mehmed Pasha, the dismissal process of Baltacı Mehmed Pasha, and the letters Baltacı Mehmed Pasha wrote to Valide Gülnuş Sultan. Based on the letters, it was tried to determine how Baltacı Mehmed Pasha evaluated the events. Some inferences have been made based on his own observations.

•

Keywords

Baltacı Mehmed Pasha, Prut War, Prut Treaty, Valide Gülnuş Sultan, Ahmed III, Peter I

GİRİŞ

Osmanlı İmparatorluğu, Karlofça Antlaşması'nın imzalanmasından sonra sadece topraklarının önemli bir bölümünü değil aynı zamanda itibarını da kaybetti (Altınay, 2011, s. 19). Dahası Avrupa'da II. Viyana kuşatmasında Türklere karşı kurulan ittifaklar daha da genişledi. Osmanlı Devleti'nin, Rusya'nın gözünde süper bir güç, Kırım Hanlığı'nın ise Rusya'nın gücünü sınırlayan önemli bir kuvvet olması imajı da aynı şekilde Viyana bozgunu sonrası yıkıldı. Artık bu tarihten sonra Osmanlı Devleti kendi gündemini kendisi tayin edemedi. Avrupa Devletlerinin, Osmanlı Devleti'nin gündemini tayin etme konusunda önemli etkileri oldu. Osmanlı Devleti, 1699 yılında Avrupalı devletlerle imzalanan Karlofça Antlaşması ve 1700 tarihli Rusya ile imzalanan İstanbul Antlaşması sonrası III. Ahmed döneminde, yabancı devletlere karşı barış siyaseti izledi (Çiçek, 2002, s. 5).

1709 yılında Rusya'nın, İsveç ordusunu Poltova'da yenilgiye uğratması sonucu, İsveç Kralı XII. Şarl'ın Osmanlı Devleti'ne sığınması, Rusya ile Osmanlı'yı karşı karşıya getirdi (Uzunçarşılı, 2011, s. 62). Kral Şarl yaklaşık bin beş yüz, iki bin kadar maiyetiyle beraber, Kazak Hatmanı Mazepa'nın da yardımıyla Osmanlı topraklarına girip önce Özi'ye ardından da Bender'e sığındı. Vaziyet İstanbul'a bildirilince, Sultan III. Ahmed kendilerine iltica etmiş olan İsveç Kralı Şarl'ın misafir olarak kabul edilip masraflarının karşılanmasını ve hükümet tarafından tayinatının temin edilmesini emretti (Uzunçarşılı, 2011, s. 63-64). Aynı zamanda, Sultan III. Ahmed, Rus Çarı I. Petro'nun, XII. Şarl ve Mazepa'nın iade edilmesi isteğini reddetti. Diğer yandan padişahın, Rus elçilerinin etkisinde kalan Sadrazam Çorlulu Ali Paşa'yı görevden alıp yerine Baltacı Mehmed Paşayı getirmesi de Rusya ile savaşılacağına sinyallerini verdi (Kurat, 1951, C. I, s. 136-141).

Nitekim Rusya, Osmanlı Devleti'yle aralarında imzalanmış olan 1700 tarihli İstanbul Antlaşması'nın 1710 yılında yenilenmesi sırasında¹ bir madde ekleyerek Osmanlı sınırları içerisinde bulunan Şarl'ın derhal çıkarılmasını istedi. Eğer bu madde uygulanmazsa müttefiki olan Lehistan ile birlikte Osmanlı Devleti'ne savaş ilan edeceğini de açıkça bildirdi (Uzunçarşılı, 2011, s. 75).

Rusya, Poltova'da İsveç Kralı XII. Şarl'ı yendikten sonra kazandığı zaferin de etkisiyle Osmanlı Devleti'ne karşı düşmanca siyaset takip etmeye başladı. Çar I.

¹ Osmanlı Devleti'nin yabancı ülkelerle yapmış olduğu antlaşmalar her padişah değiştiğinde yeni padişahın tuğrası ile yenileniyordu. III. Ahmed 1703 yılında tahta geçmesine rağmen bu antlaşmanın yenilenmesi 1710 yılına kadar gecikmiştir. Bu gecikmeye sebep olarak Ruslar, İsveç ile aralarında cereyan eden savaşı göstererek mazeret bildirmişlerdir (Uzunçarşılı, 2011, s. 68).

Petro'nun, Osmanlı'nın Balkan topraklarında yaşayan Ortodoks tebaasını kışkırtmaya çalışması, Rusya'nın İstanbul Antlaşması'na muhalif hareket ederek Azak ve Dinyeper cephelerinde yeni kaleler inşa etmesi ve Kırım toprakları başta olmak üzere sınır boylarında tacizde bulunması gibi nedenlerden dolayı Osmanlı Devleti, Rusya'ya savaş ilan etti (20 Aralık 1710) (Deniz, 2007, s. 56). Osmanlıların savaş kararı almalarında etkili olan iki husus daha vardır. Biri, Osmanlı topraklarında sığınmacı olarak bulunan Şar'ın, Rusya çarına karşı savaş ilan etmesi için, padişah III. Ahmed ile yaptığı kulislerdir. Diğeri ise, Kırım Hanı Devlet Giray'ın, bizzat İstanbul'a gelerek Rus Çarı'nın Osmanlı Devleti aleyhine yaptığı faaliyetleri bizzat haber vermesidir (Uzunçarşılı, 2011, s. 67-76).

Ruslara karşı savaş ilanının hemen ardından Osmanlılar, Rusya topraklarındaki tüccarlarının ülkeye sağ salim dönebilmeleri için, İstanbul'da bulunan Rus elçisini maiyetiyle birlikte tutuklayarak hapse koydu. Osmanlı Devleti, Rusya'ya neden savaş ilan ettiğini çok iyi kaleme alınmış bir beyanname ile Avrupa devletlerine bildirdi (Öztuna, 1994, s. 463). Sadrazam Baltacı Mehmed Paşa, Avusturya hükümetine, savaşa Ruslar'ın sebebiyet verdiğini, Osmanlıların maksadının toprak işgali olmadığını da ayrıca bildirdi (Kurat, 1951, C. I, s. 181-188).

Eflak ve Boğdan'dan destek sözü alan Ruslar ise, Yaş üzerinden Tuna'yı geçerek Türklere karşı yolu kapamak ve tüm Balkan topraklarında bulunan Hristiyan halkı Osmanlı'ya karşı isyan ettirme planı içerisindeydi. Lakin ne istediği desteği alabilecek ne de planları gerçekleşecektir (Altınay, 2011, s. 71).

Bu çerçevede gerçekleşecek olan Prut Savaşı'nda Sadrazam Baltacı Mehmed Paşa, komutan olarak tayin edilmiştir. Bu önemli rolü üstlenmiş olması ona, savaşın yürütülmesi ve yönetilmesi sürecinde alacağı kararların sorumluluğunu yüklemiştir. Bu sorumlulukla beraber, gerçekleştirdiği icraatlar neticesinde azledilmekten kurtulamamıştır. Azil sürecinde, olayları nasıl değerlendirdiği ise kendi bakış açısıyla mektuplarında yer almıştır.

Araştırmanın ana eksenini oluşturan Baltacı Mehmed Paşa'nın azil süreci ve bu süreçte kaleme aldığı söz konusu mektuplar, Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivinde (BOA), TS.MA.e / 562 - 2, (TS.MA No: 2989/1-2), ve C..SM.. / 102-5143 numarada kayıtlıdır. Bu mektuplardan birisinin neşri Akdes Nimet Kurat (Kurat, 1953, s. 815-823) ve Erhan Afyoncu (Afyoncu, 2015, s. 62-64) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada ise her iki mektubun da transkripsiyon çalışması yapılarak değerlendirmeye tabi tutulacaktır. Bu yolla, Baltacı Mehmed Paşa'nın

azil sürecine ve bu süreçte yaşadıklarına farklı bir pencereden yaklaşılmaya çalışılacaktır.

Baltacı Mehmed Paşa Hakkında

Baltacı Mehmed Paşa bugün Çorum'a bağlı Osmanlı'da doğdu. Kendi ifadesinden çok genç yaşta ilim tahsil etmek için Trablus, Tunus ve Cezayir'e gittiğini öğreniyoruz. Sonra İstanbul'a dönerek, akrabalarından Hacı Sefer Ağa vasıtasıyla eski saray baltacıları ocağına girdi (Aktepe, 1992, s. 35). Ardından yazıcılık görevine yükseldi (Güneş Yağcı, 2007, s. 24), aynı zamanda sesinin güzelliği nedeniyle kendisine Pakçemüezzîn lakabı verildi (Uzunçarşılı, 1995, s. 280). Bu sırada Şehzade Ahmed ile de yakın münasebet kurdu (Kurat, 1951, C. I, s. 144).

III. Ahmed tahta geçtikten sonra birinci mîrâhurluk görevi verildi (28 Kasım 1703) fakat kısa bir süre sonra Trablus ve Halep bölgesine vergi tahsili için görevlendirildi. 6 Kasım 1704'te İstanbul'a dönünce vezâretle kaptan-ı deryâ oldu (Uzunçarşılı, 1995, s. 280). Bu sırada sadarete bulunan Kalaylıkoz Ahmed Paşa'nın aleyhinde birtakım faaliyetlerde bulundu ve kendisi sadarete geçmeyi başardı (25 Aralık 1704). Bu ilk sadrazamlığı sırasında kendisine taraftar olanları iş başına getirmekten başka önemli bir icraatı olmayan Paşa, azledildi (3 Mayıs 1706) (Aktepe, 1992, s. 35). Azil sürecinde Baltacı'nın sarayda bulunan düşmanlarının da etkisi büyüktür ve mühür Çorlulu Ali Paşaya verildi (Kurat, 1951, C. 2, s. 148). Bu gelişmenin ardından Erzurum valiliğine getirildi aynı zamanda Sakız muhafızlığına da tayin edildi (1707). Sonrasında Halep valisi oldu (21 Ocak 1709). Baltacı Mehmed Paşa, Köprülüzâde Nûman Paşanın yerine 18 Ağustos 1710'da ikinci defa sadrazamlığa getirildi. İkinci sadrazamlığı Osmanlı Devleti ve Rusya arasında cereyan eden 1711 Prut Savaşı dönemine denk gelmektedir. Bu dönemde XII. Şarl'ın (Demirbaş Şarl) Osmanlı'ya sığınması ile beraber gelişen Osmanlı-Rus ilişkilerinde rol oynadı ve Ruslar'a karşı yapılacak Prut Seferi'nde serdâr-ı ekrem olarak tayin edildi (19 Şubat 1711) (Aktepe, 1995, s. 36).

Prut Savaşı (1711) esnasında Rus ordusunun kuşatmada çaresiz kalması üzerine Rus Çarı I. Petro Osmanlılar'ın her istediğini yerine getirecek bir barış teklifinde bulundu. Baltacı Mehmed Paşanın bunu kabul etmesi üzerine iki taraf arasında 22 Temmuz 1711'de antlaşma yapıldı. Fakat ordusu kurtulduktan sonra Çar I. Petro'nun antlaşma şartlarına uymaması, ister istemez sadrazama karşı İstanbul'da bir muhalefet grubunun oluşması neticesini doğurdu. Baltacı, III. Ahmed'in emriyle Eylül 1711'de Edirne'ye geldi ve 20 Kasım 1711'de mühür kendisinden alındı. Aralık 1711'de kalebent olarak Midilli'ye sürüldü. Ardından Temmuz 1712'de de Limni adasına gönderildi ve aynı sene eylül ayında orada

vefat etti. Kabri bugün Niyâzî-i Mısırî'nin medfun bulunduğu hazîrededir. Bir oğlu ile Fatma adında bir kızı vardı (Mehmed Süreyya, 1997, s. 247).

Vefat ettiğinde yaşı elliyi geçmiş bulunan Mehmed Paşa, mizaç bakımından hırslı ve devlet işlerinde entrikaya meyilli, devlet idaresinde fazla kabiliyeti olmayan bir kimse idi (Aktepe, 1995, s. 36).

Baltacı Mehmed Paşa'nın Azil Süreci

Osmanlı ordusu Prut seferi için, 1711 Nisan ayında harekete geçti. III. Ahmed, sadrazam olan Baltacı Mehmed Paşa'yı ordunun başına serdar-ı ekrem olarak tayin ederken, sefer sırasında Kırım Hanı Devlet Giray ile beraber hareket etmesini tembihledi. Eş zamanlı olarak 3.500 mürettebat ile Osmanlı donanması İstanbul'dan Karadeniz'e sevk edilirken (Kurat, 1951, C. I, s. 249), 120 bin kişilik Osmanlı ordusu da Prut nehrinin sağ tarafına geçip, Kırım kuvvetleriyle birleştikten sonra Falcı² mevkiine ulaştı.³ Fakat Ruslar, Falcı'ya Osmanlı kuvvetlerinden daha önce ulaşmayı planlamıştı. Rus Çarı'nın bu planı bozulunca, mühimmat tedariki de başarısız oldu ve telaşla geri çekilme kararı aldı. Ancak Ruslar, ordunun dönüş yolu Kırım askerleri tarafından kesilince, tekrar müdafaa kararı vererek Novi Stanilişçe adlı yerde karargahlarını kurdu (Uzunçarşılı, 2011, s. 77-80).

Muharebenin ilk günü (18 Temmuz 1711 Cumartesi), Osmanlı ordusu karşısında Ruslar kuvvetli bir direnç sergilediler. Osmanlı cephesinde yer alan yeniçeriler geri çekilme eğilimi gösterirken 7.000 kadar asker hayatını kaybetti (Uzunçarşılı, 2011, s. 81; Zinkeisen, 2011, s. 296). Savaş iki tarafın da top atışlarıyla devam etti fakat takip eden günlerde savaşın seyri Türklerin lehine gelişti. Salı günü ikinci vakti ateşkes ilan edildi ve ertesi pazar günü de antlaşma için görüşmeler başladı. (Uzunçarşılı, 2011, s. 81-82). Kaynaklar, bu süreçte Osmanlı ordusu tarafından kuşatma altına alınan Rus ordusunun, her türlü erzaktan yoksun kaldığını yazmaktadır. Açlık içinde bulunan Rus askerinin, başarılı bir şekilde geri çekilme olanağı da yoktu (Zinkeisen, 2011, s. 296; Jorga, 2005, s. 261; Hammer, 1998, s. 151). Petro'nun, 120 bin civarında olan Osmanlı ordusuna karşı 60 bin kişilik bir ordu ile karşı koyamaması normaldir.⁴

I. Petro, Moskova'ya içinde buldukları bu ümitsiz durumu anlatan mektup göndermişti. Rus ordusu adına son çare olarak da ertesi gün içinde buldukları

² Falcı, bazı kaynaklarda "Huş" olarak da zikredilmektedir (Kurat, 1951, s. 419; Zinkeisen, 2011, s. 296).

³ Prut seferinin lojistik ve organizasyonu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Yıldız, 2006).

⁴ Gerek Osmanlı ordusunun, gerek Rus ordusunun sayısı kaynaklarda farklılık göstermektedir. Bu konuda tüm bu değişik verilere yer veren detaylı çalışma için bkz. (Kurat, 1951).

çemberi yarararak kaçma kararı almıştı. Hatta generaline, bu kararın uygulanması emrini vermişti. Bu karardan sonra, Osmanlıların istifade etmemeleri için, Rus ordusunda bulunan ve götürülemeyecek olan ağırlıklar ve arabalar yakılmaya başlanmıştı (Altınay, 2011, s. 79).

Ruslar bu ümitsiz durumdayken Çariçe Katerina, Rus generallerle son bir toplantı yaparak, ne olursa olsun Çarı kurtarmaları gerektiğini söyledi. “Osmanlılar boyun eğene kılıç çekmezler” diyerek, Çarı kurtarmak için her şartı kabul edebilecekleri bir barış antlaşması teklif etmeleri gerektiğini söyledi. Generaller ve Petro tarafından bu fikir kabul edilerek, başkomutanın ağzından Baltacı Mehmet Paşa’ya barış isteyen bir mektup yazıldı. Bu mektup, Katerina’nın, ordudan temin ettiği mücevherlerle birlikte Osmanlı sadrazamına gönderildi (Kurat, 1951, C. 2, s. 493-496; Hammer, 1998, s. 151).

Sadrazam Baltacı Mehmed Paşa, her taraftan Türklerin kısıkağı altına alınmış olan Rus ordugâhına “yürüyüş” emrini vermek üzere iken, kendisine hediyelerle birlikte barış teklif eden mektup ulaştı. Bu mektubu ilk önce bir tuzak olarak değerlendiren Baltacı, gelenleri tutuklattı. Ardından ikinci defa bir mektup daha gelince durumun ciddi olduğunu anladı ve barış teklifini değerlendirmeye karar verdi (Kurat, 1951, C. 2, s. 497-499).

Baltacı Mehmed Paşa, Kırım Hanı Devlet Giray ve İsveç kralının Osmanlı ordusunda bulunan mümessillerinin muhalefetine rağmen, kâhyası Osman Ağa ve mektupçusu Ömer Ağa’nın da telkinleriyle barış teklifini kabul etti. 22 Temmuz 1711’de imzalanan Prut Antlaşması’nın en önemli maddeleri şunlardır: Azak Kalesi Türklere iade edilecek. Özi (Dinyeper) boyunca yapılan kaleler yıkılacak. Ruslar Lehistan’dan çekilecek. İsveç Kralı rahatça memleketine dönecek. (Kurat, 2014, s. 280).

Prut Antlaşması başlangıçta İstanbul’da büyük bir sevinçle karşılandı. Resmi raporu getiren Osman Ağa’ya padişah tarafından hediyeler verildi ve kendisi mirahur olarak tayin edildi. Padişah, Baltacı Mehmet Paşa’ya bir hatt-ı hümayûn ile birlikte çeşitli hediyeler gönderdi (İÜ. Nadir Eserler Kütüphanesi, T3104, vr. 207b- 208a). Aynı zamanda altı gün boyunca İstanbul’un surlarından günde üç defa top atışları yapılarak, bu sevinçli haber ilan edildi (Zinkeisen, 2011, s. 300).

İmzalanan antlaşma, Osmanlılar açısından aslında kötü değildi. Ancak antlaşma sonrası bu taahhütler kâğıt üzerinde kalıp uygulanmayınca, sonucu itibarıyla iyi olmadı. Özellikle Baltacı Mehmed Paşa’yı zor durumda bıraktı. Rus Çarı I. Petro, barış sağlandıktan sonra sevinçli bir şekilde ülkesine dönerken, antlaşma şartlarına riayet edilmeden geçen her gün Baltacı hakkında dedikodular dönmeye başladı. Duruma binaen, bazı devlet adamları Baltacı aleyhine ittifak etti.

Bunların başında elbette İsveç Kralı ve Kırım Hanı geliyordu. Bunlar en başta barış akdi yapılmasına da karşı olduklarından, şimdi rahatlıkla ve açıktan muhalefet ediyorlardı. XII Şarl, antlaşmanın ardından Türk ordugâhına gelip, Baltacı'ya en azından "Çarı yakalayıp İstanbul'a sevk edemez miydin?" diye kızmış ve Bender'e tekrar geri dönmüştü. Ayrıca hem İsveç Kralı Şarl, hem de Kırım Hanı Devlet Giray durumu padişaha bildirmişlerdir. İsveç Kralı, İstanbul'daki temsilcileri vasıtasıyla cephede olup bitenler hakkında padişaha bilgi veriyordu. Kral, savaşın devam etmesini istiyor ve padişahı bu konuda ikna etmeye çalışıyordu. İstanbul'a gönderdiği mektuplarda Prut savaşında bir başarı kazanılmadığı ve barış yapılırken bazı yolsuzlukların yapıldığını ifade ediyordu. İsveç Kralı padişahı etki altına alıp Prut Antlaşması'nın onaylanmamasını sağlamaya çalışıyordu (Kurat, 1948, s. 475-476).

Kırım Han'ı ise, İstanbul'da padişahla bizzat buluşup, Baltacı Mehmed Paşa ile birlikte kethüdası Osman Ağa'yı ve mektupçusu Ömer Efendi'yi padişaha şikayet etmiştir. Şikayetinde, kendisine bir şey danışılmadığı, söylediklerinin ciddiye alınmadığı, hatta bazı gurur kırıcı hakaretlere bile maruz kaldığını dile getirmişti (Topal, 2018, s. 924)

Yine, padişahın etrafında bulunup da Baltacı Mehmed Paşa'yı sevmeyenler, çeşitli söylentilerle ve iftiralarla padişahı, paşaya karşı tahrik ediyorlardı. Bu muhalefet grubunun başında ise Şeyhülislam Paşmakçızade Ali Efendi, Damat Ali Efendi ve Darüssaade Ağası Süleyman Ağa bulunuyordu. Tüm bu muhalif grubun ortak argümanı, barış antlaşmasının yapılmaması gerektiği, Çar'ın esir alınıp İstanbul'a getirilmesi veya daha geniş şartlarda bir antlaşmanın mümkün olduğu üzerine kuruluydu (Uzunçarşılı, 2011, s. 86). Raşid, tarihinde bunların, "Rus Çarı'nın ne kadar mağrur olduğu bilinmektedir. Çok zor durumda kalmasaydı bu kaleleri teslim etmeye razı olur mudu? Böyle bir fırsat insanın ayağına bin yılda bir ancak gelirdi. Eğer Paşa isteseydi Rus Çarı'nı esir alıp elde tutabilirdi. Kırım Han'ının ve İsveç Kralı'nın sözlerine hiç aldırış etmemiş olan Paşa, düşmanın parasına tamah etmiştir" diyerek kışkırtıklarını yazmıştır. Yine bunlar, "Rus Çarı'nı esir almak çok kolaydı fakat kabahat gece yarısı gelen altınlardadır" diye açık bir şekilde Baltacı Mehmed Paşa'nın rüşvet aldığını iddia ettiler (Özcan, 2013, s. 860).

Baltacı Mehmed Paşa, hemen İstanbul'a dönmedi. Kartal sahrasına inip Çar'ın gidişini takip ederek ve antlaşma şartlarının akıbetini gözlemleyerek bir süre geçirdi. Bu esnada antlaşma şartları gereği XII. Şarl'ın ülkesine dönmesi emrini verdi. Fakat Şarl bunu reddetti. Sadece reddetmekle de kalmayıp İstanbul'dan

kendisine 3.000 Tatardan oluşan bir birlik ve yüklü miktarda kredi talep etti. Diğer yandan da sürekli sadrazamın azledilmesi gerektiğini söyledi (Zinkeisen, 2011, s. 300).

Padişah tarafından İstanbul'a derhal dönmesi emredilen Baltacı'nın, Edirne'ye gelince orada Kapıkulu Ocaklarının maaşlarını vermeye başlaması bile muhalifleri için bir malzeme teşkil etti. Baltacı'nın aleyhtarları padişaha, paşanın Edirne'de ulufe dağıtmasının ne anlama gelebileceğini soruşturmasını söylemeleri üzerine padişah bazı kişilerden olayı tahkik etti. Bunlar, Baltacı Mehmed Paşa'nın Edirne'de kalmasının bir amaca bağlı olduğunu, yaptığı icraatın beğenilmediğini bildiğinden can derdine düştüğünü ifade ettiler. Ardından ocaklıyı kıskırtmaya çalıştığını, ocak ağalarına, gerçekleştirdikleri bu büyük başarıyı çekemeyenlerin kendilerini telef ettirmek üzere olduğunu belirterek "çaresi ne ise görün" dediğini haber aldıklarını söylediler. Ve sonucun padişah değişikliği ile neticelenmesi gerektiği imasında bulundular. Padişah, duyduğu şeylerin doğruluğunu son olarak şeyhülislama sorunca, o da söylenenleri teyit etti ve bu gelişmeler üzerine Baltacı görevinden azledilerek Midilli'ye sürgün edildi (20 Kasım 1711), yerine Yeniçeri Ağası Yusuf Paşa tayin edildi (Uzunçarşılı, 2011, s. 87-89). Kethüda Osman Efendi ile Mektupçu Ömer Efendi idam edildi (Topal, 2018, s. 930).

Baltacı Mehmed Paşa'nın Valide Gülnüş Sultan'a Mektupları

Baltacı Mehmed Paşa, Valide Gülnüş Sultan'a yazdığı mektubunun (BOA, TS.MA.e / 562 – 2) girişinde çocukluğundan başlayarak kendi biyografisi hakkında bilgi vermiştir. Paşa'nın mektubunda yazdıklarına göre, buluş çağına erişince Trablus, Tunus ve Cezayir'e gitmiştir. Orada ermiş bir zatla sohbet ederken bu şahıs kendisine, bir gün Osmanlı Devleti'nin veziriazamı olacağını söymüştür. Duasını aldığı bu kişinin yönlendirmesi ve tavsiyeleri doğrultusunda İstanbul'a gelen Baltacı Mehmed Paşa, bazı devlet ricalinin destekleriyle saray hizmetine girmiştir. Paşa mektubunda, kendisini saray hizmetine girmesinde yardımcı olan bu şahısların adlarını da verir. Bu isimler Mehter Osman Ağa ve IV. Mehmed'in Kadın Efendisi Afife kadının pazarcısı Habeşî Ali Ağa'dır.

Paşa İstanbul'a geliş serüveni hakkında bilgi verdikten sonra IV. Mehmed'in ölümü üzerine Edirne'ye davet edildiğini ifade etmiştir. Edirne'ye çağırılan ve orada oda lalası olan Habeşî Ali Ağa, kendisine burada da yardımcı olmuş ve baltacılar ocağına girmesini sağlamıştır. Hattat Beşir, Baltacı Mehmed, Cebeci İbrahim ve Habeşî Ali ağaların yanında kısa sürede kendisini ispat eden Mehmed Paşa, çok geçmeden ocak yazıcılığı görevine getirilmiştir. Aynı zamanda kendisine padişahın silahlarının bakımı ve koruma görevi verildiğini de sözlerine ekler. Fakat Baltacı Mehmet Paşa, ocak ağalarının kendisine verilen bu görevleri

çekemedikleri için onu gözden düşürmek için uğraştıklarını iddia etmektedir. Bu iddiasını güçlendirmek için, aleyhinde yürütülen faaliyetler sonucu kendisinin Şehzadegan ve Bayezid-i Veli vakıflarının işleyişinden sorumlu müteveli göreviyle Amasya'ya gönderilmesini örnek olarak göstermiştir. Saray dışında kaldığı bu zaman zarfında kendi deyimiyle yapmadığı iş, gitmediği memleket kalmamıştır.

Paşa mektubunda, III. Ahmed 1703 yılında tahta geçtikten sonra kendisine mirahurluk ve kaptanlık görevi verildiğini, ardından da veziriazamlıkla şereflendirildiğini ifade ederek, Allah'a hamd ve kendisini bu göreve getiren Padişah'a teşekkür etmiştir. Sonrasında Valide Sultan'a, "Bu devletin kapısında kundaktan yetişmiş beslemeniz gibiyim..." benzetmesi yaparak çocukluğundan beri devlet hizmetinde bulunduğunu ve herkes tarafından tanınıp bilindiğini belirtmiştir. Ardından Halep'te görevdeyken çağırılarak kendisine sadrazamlık görevi tevdi edilirken hemen "Moskov'a sefer eylemelisin" diye emredilmiştir. Bu emri yerine getirebilmek için nasıl canla başla çalıştığını beyan etmektedir. Paşa bu çalışmalarını anlatırken, gece gündüz uyumadan tersane-i amirede bulunanlardan başka, doksan gün içerisinde 315 parça gemi yaptırıp Azak, Taygan ve Özi tarafına gönderdiğini belirtmiştir. Prut Nehri kenarında Rus ordusuyla karşılaştıkları zaman, Osmanlı Devleti'nde o güne kadar meydan savaşlarının en fazla iki buçuk üç saat sürmesine rağmen, bu savaşın dört gün aralıksız devam ettiğini vurgulamıştır. Savaş sırasında Osmanlı ordusunun, Zenta'da uğradığı hezimete benzer bir hezimetten ramak kala döndüğünü, Allah'ın yardımıyla düşmanı sıkıştırıp kalplerine korku saldıklarından barış teklifi etmek için adamlar geldiğinde "padişahımızın kılıcı keskin ve uzundur, askerimiz kuvvetli, hazinemiz çok, cephane mühimmatı ise gerekenin on beş kat üzerindedir. Ayrıca savaştan da ne yorulduk ne de usandık" diyerek ilk önce barışı reddettiğini söylemiştir. Ardından tekrar barış teklifi getiren şahıslara, şartlarının kabul edilmesi durumunda barışa razı olunacağını, bunun eşit şartlarda bir barış olamayacağını ifade ettiğini, gelen ekibin zaten buna hazır ve yetkili olduklarını öğrendiğini beyan etmiştir. Bunun üzerine Baltacı, barış şartlarını şu şekilde sıraladığını belirtmektedir: 1. Azak kalesinin teslim edilmesi. 2. Sonradan yaptıkları Kamenka Kalesi'nin yıkılarak içerisinde bulunan top ve cephanesinin Osmanlı Devleti'ne teslim edilmesi. 3. Taygan ve Samar'daki yeni kalelerin yıkılması. 4. Osmanlı Devleti'ne iltica etmiş olan İsveç Kralı'nın ülkesine güvenle gitmesi. 5. Lehlilerin, Barabaş ve Potkali Kazaklarının iç işlerine müdahale edilmemesi.

Baltacı Mehmed Paşa, tarafların bu şartlar üzerine antlaşmayı imzaladıklarını ifade ettikten sonra, bunun hem savaşta galip geldikleri hem de kazançlı bir antlaşma imzalayarak Osmanlı padişahının gücünü gösterdiği manası taşıdığını iddia etmiştir. Diğer taraftan “eğer düşmanı yenmeyi bırakın berabere kalınması durumunda bile cümlemizin canına minnet iken, ne denli savaştığımız kimsenin umurunda değildir. Yine bu sefer esnasında Boğdan memleketinde İbrail Kalesi ve beraberinde dört kale daha alınmış olması da kimsenin aklına gelmemektedir. Tüm asker bu kadar sevinç içerisindeyken ve hal böyleyken sanki düşmana İstanbul’u vermişim gibi muamele görmek beni derinden üzmüş, geceyi gündüzü ayırt edemeyecek duruma getirmiştir” diyerek içinde bulunduğu ruh halini bu şekilde tarif etmiştir.

Baltacı hayıfla, “Bre şaşkın” diyerek, tarihe bir göz gezdirildiğinde Allah’ın kendisine lutfettiği şu zaferi kimseye nasip etmediğini, eğer buna şükredilmezse Allah’ın verdiği bu nimeti inkâr sayılacağını dillendirmektedir. IV. Mehmed’in, Köprülü Ahmed Paşa’nın Girit seferi esnasında Ritima palankasının fethi haberini getiren kethüdayı hemen sorgusuz sualsiz ödüllendirdiğini dile getirerek, kendisinin de aynı muameleyi hak ettiğini belirtmiştir. Yalnız, Prut’taki başarısını haber vermek için gönderdiği kethüdasının, bu müjdeli habere karşılık ödüllendirilmediği gibi eski görevine iade edildiğini, bundan dolayı şaşkınlık içerisinde olduğunu, bunun bizzat kendisine hakaret anlamı taşıdığını ifade etmiştir.

Oysa sefer sırasında göstermiş olduğu gayretler neticesinde, padişahın kendisine sınırsız iltifat etmesi gerektiğini, kaldı ki seferin başından beri ordunun başarılı olmasından başka bir amaç taşımadığını izah ederken, buna karşılık padişahın kendisine gelen mektupta “seni bilâ amân katlederim”⁵ ifadesine ise bir anlam veremediğini söylemektedir.

Baltacı Mehmed Paşa, mektubunun devamında suçunun, sahip olduğu her şeyini bu uğurda harcamak, top ve humbara üzerine yağmur gibi yağarken yalın kılıçla savaşarak pek çok kale fethetmek mi olduğunu sormuştur. Eğer suçum bu ise, padişah hazretleri aldığın kaleleri geri ver desin vereyim. Yok eğer “bu aldığın kaleler azdır, Rusların başkentine kadar olan yerleri isterim” der ise, yine ferman padişahındır uyarım diye sitemde bulunmuştur. Eğer kendisinden böyle bir şey talep edilirse Allah’ın izniyle bunun da mümkün olduğunu tekrar vurgulayarak; o an kış olduğunu, yeniden sefere çıkılacaksa baharın gelmesi gerektiğini belirtmiştir. Bunun nedenini de, o an buldukları yerde bile altı buçukta sabah

⁵ Padişah’ın mektubu için bkz. BOA., TS.MA.e, 753-56 (6073/1).

namazı kılındığı, oysa Rusların başkentinden öteye gidildiğinde akşam namazı kılındıktan bir saat sonra sabah olduğu, yatsı namazı kılmaya bile zaman kalmayacağı örneğini vererek izah etmeye çalışmıştır. Öyle uzak memleketlere yol ortasında kışlanmadıkça gidilemeyeceğini de sözlerine eklemiştir.

Tüm yabancı milletlerin gözü önünde, takdir edilen bir başarıya imza attığı için alınun açık olduğunu söylerken, padişahın kendisini, bu başarısının karşılığı olarak mı katletmek istendiğini açıkça sormaktadır. Kabahatinin ne olduğunu bir bilse, padişahın bunun cevabını beklemeyeceğini, bizzat kendisini cezalandıracağını söyleyerek olanlara bir türlü anlam veremediğini dile getirmiştir.

Baltacı Mehmed Paşa içinde bulunduğu ruh halini açıklarken, bir yandan askerleri memnun ederek memleketlerine uğurlamaya çalışırken ve bunların mevaciclerini ayarlamaya uğraşırken, diğer yandan Boğdan toprakları üzerinde düzen sağlamaya çabaladığını ve yine anlaşma gereğince alınması/boşaltılması gereken kaleler meselesiyle meşgul olduğunu dile getirerek, tüm bu zorluklar içerisindeyken bir de padişahın bu tehditkâr sözleri karşısında son derece şaşkın ve üzüntülü olduğunu çekinmeden söylemektedir. Baltacı, yirmi yıldır padişah hizmetinde olduğunu vurgulayarak, bunun Osmanlı ailesine sadakatının bir kanıtı olduğunu anlatmaya çalışmış ve buna bağlı olarak da Valide Sultan'a, "Çok zaferler ve vezirler gördünüz, Allahü Taala böylesi bir zaferi kime nasip etmiştir" diye bir soru yöneltmiştir.

En azından şu askerlerin dağıtım işini bitirip İstanbul'a dönünceye kadar başkalarının olur olmaz sözlerine aldırış edilmemesini, görevi bittikten sonra yapılan işlere bakılarak değerlendirilmesini, ardından gerekli görülürse cezalandırılmasını arzu ettiğini dile getirmiş ve son olarak, "Eğer en küçük bir hatırım varsa işin aslını lütfen padişaha yazılı olarak, eğer bu mümkün değilse sözlü olarak iletin" diyerek mektubunu bitirmiştir.

Baltacı, görevinden azledileceğini sezdiğinden Valide Sultan aracılığıyla padişaha sesini duyurmaya çalışırken, Valide Sultan'ın etkisiyle padişahın kararını değiştirebileceğini ummaktadır. Bu doğrultuda bir nevi özgeçmişini gözler önüne sererek küçük yaştan itibaren sahip olduğu bilgi ve deneyimlerini dile getirmiştir. Osmanlı Devleti'ne yapmış olduğu hizmetleri, almış olduğu görevleri tek tek sıralayarak hem başarılarını hem de devletine ve Osmanlı ailesine olan bağlılığını mektubunun birçok yerinde vurgulamıştır. Ardından Prut seferinde kazanılan büyük başarıdan ve bu başarının ardında yatan emeklerinden, gayretlerinden bahsetmektedir. Yapılan anlaşma şartlarını ayrıntılı bir şekilde yazarak, akıllarda

şüphe bırakmayacak şekilde olayları aydınlatma gayreti içerisinde olduğu görülmektedir. Çünkü şu bilinen bir gerçektir ki, Paşa İstanbul'a henüz gelmeden onu gözden düşürmek için faaliyet gösteren bazı zümreler bulunmaktadır. Bu da bir şekilde Paşa'nın kulağına gelmiş olmalıdır ki, mektupta açıkça haberdar olduğu anlaşılmaktadır.

Baltacı bu kadar başarılarından sonra asker sevinç içerisindeyken, cümle âlem bunu görüp takdir ederken neden padişahın bunları göremediğini hatta kendisini tehdit ettiğini bir türlü anlamadığını itiraf etmektedir. Bunu hem kendisine, hem de Valide Sultan'a soru olarak da yöneltmiştir. Nasıl bir etki altında olduğunu açıkça dile getirirken kullandığı ifadelerden anlaşılmaktadır ki, Sadrazam Baltacı Mehmed Paşa son derece şaşkın, hayal kırıklığına uğramış ve üzgündür. Artık şu aşamada tek istediği padişahın kendisiyle ilgili peşin hüküm vermemesidir. Buna bağlı olarak görevini tamamlayıp İstanbul'a döndükten sonra, kendisine de söz hakkı tanınması ve olayların hakkıyla değerlendirilmesi de eklenebilir.

Baltacı Mehmed Paşa'nın yazmış olduğu bir diğer mektup (C..SM.. / 102-5143) ise, yine öncelikle Valide Sultan'a övgü ve dua cümlesiyle başlar. Hemen ardından, tüm Rumeli ve Anadolu yakasında bulunan eyalet paşaları ve beyleriyle beraber Rusya ile savaşmak üzere sefere çıktıklarını belirtilir. Baltacı, ordunun 18 Temmuz Cumartesi (1703) günü Prut Nehri'nin karşısına ulaştığını söyleyerek, sonrasında yapılmış olan dört günlük savaşı ayrıntılı bir şekilde yazmıştır. Dört gün sonra yani 21 Temmuz Salı günü antlaşma yapıldığını belirterek bu anlaşma maddelerine değinmiştir. Azak Kalesi'nin Osmanlı Devleti'ne teslimi, Taygan ve Yenikale'nin boşaltılması ve yıkılmasını bu antlaşma maddeleri arasında yer almaktadır. Yine bu işlerden sorumlu olacak görevlilerin belirlenmesi ile ilgili bilgilendirmelerin yapıldığı görülmektedir. Son olarak bu maddelerin şartları uygulandıktan sonra anlaşma metninin nüshalarının İstanbul'da padişaha teslim edileceği ifade edilmiştir.

İkinci mektup daha kısadır fakat ilk mektuba nazaran daha özenli yazılmıştır. Bu, daha süslü ifadelerin kullanılmasından anlaşılmaktadır. Bu mektupta daha resmi bir dil kullanılmıştır. Diğer mektupta yer alan duygusal veya kızgınlık ya da sitem belirten ifadeler yoktur. Tamamen savaşın cereyan ettiği günlerde mücadelenin nasıl yürütüldüğüne odaklanılmıştır. Anlaşmanın ilk iki maddesine değinilmiştir. Ardından mektup, padişaha ve Valide Sultan'a saygılarını ve hürmetlerini sunduğu cümlelerle bitirilmiştir.

SONUÇ

Bu araştırmada Osmanlı Sadrazamı olan ve aynı zamanda Prut Seferi'nde Serdar-ı ekrem olarak görevlendirilen, Baltacı Mehmed Paşa'nın, savaş sona erdikten sonra Valide Sultan'a yazdığı mektuplar irdelenmeye çalışılmıştır.

Bu mektuplardan ilkinde, Baltacı kendi hayatıyla ilgili uzunca malumat vermiştir. Paşa bunu Valide Sultan'a, kendisinin küçük yaştan itibaren Osmanlı ailesine hizmet ettiğini hatırlatmak üzere yazmıştır. Bu yönüyle, tarihî şahsiyetlerle ilgili biyografi çalışmaları için, bu bilgilerin birinci ağızdan edinilmesi önemlidir. Bu yüzden kendisiyle ilgili verdiği bu bilgiler önemlidir.

Mektuplardan anlaşıldığına göre, Baltacı Mehmed Paşa, ortada kazanılmış bir zafer olmasına rağmen, bunun neden kaybedilmiş bir savaş gibi karşılandığını sorgulamıştır. Mektubunda bunu hem kendisine hem de Valide Sultan'a sormuştur.

Bugün, yapılan çalışmalara bakıldığında, Prut savaşı ve barışı sonrasındaki süreç her yönüyle ele alındığında, Baltacının sorguladığı durum kolaylıkla anlaşılmaktadır. Evet, o gün tarihi bir fırsat ve başarı yakalanmıştır. Aslında kötü bir antlaşma da yapılmamıştır. Fakat Ruslar yok olmaktan kurtulmak için her koşulda anlaşmaya razıyken, Osmanlılara olduğu kadar Ruslara da kazanç sağlayan bir antlaşma imzalanmıştır.

Baltacı Mehmed Paşa'nın mektuplarından anlaşıldığı kadarıyla, çocukluğundan başlayarak gençliğini, saray hizmetlerini, aldığı görevleri, Prut seferine gidişini, savaş günlerini, detaylı bir şekilde antlaşma şartlarını yazdıktan sonra, antlaşmanın uygulanmadığına ve bunda bir rolü olup olmadığına hiç değinmemiştir. Oysa mektubu neredeyse antlaşmadan bir ay sonra yazmıştır ve bu süre zarfında aslında Rus Çarı'nın antlaşma şartlarına uymadığını biliyor olması gerekmektedir. Zaten kendisi de bundan dolayı İstanbul'a dönmeyi geciktirmiştir.

İstanbul'da kendisine karşı başlatılan muhalefetin nedenini bilmediğini ve tamamen suçsuz ve günahsız olduğunu iddia etse de, sonucundan endişe ettiği için bu mektupları ele aldığı bellidir. Mektubunda bahsettiği padişahın kendisine sarf ettiği sözler ve tehditler bile endişe etmesi için yeterlidir.

Valide Sultan bu mektuplara cevap vermiş midir veya Baltacı'nın lehinde herhangi bir adım atmış mıdır? Buna dair herhangi bir kayda rastlanmamıştır. Yaşanan gelişmelere bakıldığında ise Baltacı Mehmed Paşa'nın beklentisi karşılık bulmamış ve azledilmekten kurtulamamıştır.

Konuyla ilgili yapılan yerli ve yabancı kaynaklara bakıldığında hemen hepsinin ittifak ettiği gerçek şudur ki, Rus Çarı ve Rus ordusu Prut Savaşı'nda yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır. Araştırmalara göre, bu durum karşısında Baltacı'nın tercih edebileceği seçenekler şu şekildedir; Birincisi, Rusların barış isteğini reddederek Rus ordusunu ve Rus Çarını yok etmek. İkincisi, barışı kabul ederek şartları müzakere etmek. Üçüncüsü, antlaşma şartlarının uygulanabilirliğini sağlamak için Çar'ı esir alıp İstanbul'a getirmek.

Bilindiği üzere Baltacı Mehmet Paşa ikinci seçeneği tercih etmiştir ve bu tercihi onu, görevden alınarak Midilli'ye sürgün edilmesi sonucuna götürmüştür.

EXTENDED SUMMARY

In 1709, as a result of defeat of the Swedish army against Russia in Poltova, King Charles of XII Sweden took refuge in the Ottoman Empire. Russian Tsar Peter I requested the return of the Swedish King, who had taken refuge in the Ottoman lands, by taking Kazakh Hatman Mazepa with him, and Sultan Ahmed III rejected this offer. This situation caused Russia and the Ottoman Empire to square up to each other.

Grand Vizier Baltaci Mehmet Pasha was appointed as the commander-in-chief during the Prut War between the Ottoman Empire and Russia in 1711. The Ottoman army became successful in the battle that started on July 18 and lasted for four days. Thereupon, Russian Tsar Peter I requested peace. Baltaci Mehmed Pasha initially refused this request, but then he was convinced and accepted it. The signed Prut Peace was a successful treaty for the Ottoman Empire. This treaty included items such as the surrender of the Azov Castle to the Ottoman Empire, the evacuation and demolition of Taygan and Yenikale. Sultan Ahmed III was also satisfied with the treaty. However, the fact that Tsar Peter I, who saved himself and his soldiers from destruction, did not fulfill the terms of the treaty, led to the formation of an opposition group in Istanbul against the Grand Vizier. Those who did not like Baltaci Mehmed Pasha and his rivals carried out activities against him. Among them, there were King Charles XII of Sweden and Devlet Giray Khan of Crimea, who opposed to the treaty. The Grand Vizier Baltaci Mehmed Pasha was aware of this alliance formed against himself before he returned to Istanbul. In addition, He also received threatening letters from Sultan Ahmed III. In this period, Baltaci Mehmed Pasha wrote letters to Valide Gulnus Sultan, who was in the palace, in order to save himself from the negative situations that would happen to him.

The subject of this study is the evaluation of Baltacı Mehmed Pasha's dismissal process and the letters he wrote to save himself, together with the events within the framework of the Prut War.

The aim of the study is to contribute to the studies on the political history of the Ottoman Empire and the history of Ottoman diplomacy and bureaucracy in the 18th century.

Letters, which are among the historical documents of the Ottoman Empire, have an important place in the field of Ottoman diplomacy and bureaucracy. The letters in question in this study are evaluated in the category of private letters.

The letters which belongs to Baltacı Mehmed Pasha, registered at The State Archives Presidency's Ottoman Archives with the number BOA, TS.MA.e / 562 - 2, (TSMA No: 2989/1-2), and C..SM.. / 102-5143, were translated and evaluated.

This article consists of four separate sections: Introduction, about Baltacı Mehmed Pasha, the dismissal process of Baltacı Mehmed Pasha, and the letters written by Baltacı Mehmed Pasha to Valide Gülnuş Sultan. Based on the letters, it was tried to determine how Baltacı Mehmed Pasha evaluated the events. Some inferences were made based on his own observations.

KAYNAKÇA

Arşiv Kaynakları

Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, (BOA), Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Evrakı (TS.MA.e), 562-2, (T SMA No: 2989/1-2).

BOA, Cevdet Saray (C.SM..) / 102-5143.

BOA., TS.MA.e, 753-56 (6073/1).

İÜ Nadir Eserler Kütüphanesi, Münşeât Mecmuası, T3104, vr. 207b- 208a.

Araştırma Eserleri

Afyoncu, E. (2015). *Baltacı ve Katerin: Osmanlı-Rus ilişkileri ve Baltacı-Katerina hadisesinin iç yüzü*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Aktepe, M. M. (1992). Baltacı Mehmed Paşa. *İslam ansiklopedisi* (C. 5, s. 35-36). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay.

Altınay, A. R. (2011). *1711 Prut seferi: Baltacı Mehmet Paşa Büyük Petro'ya karşı*. H. Karagöz (Haz.), İstanbul: İlgî Kültür Sanat Yay.

Çiçek, K. (2002). II. Viyana kuşatması ve Avrupa'dan dönüş (1683-1703). H. C. Güzel, K. Çiçek & S. Koca (Ed.), *Türkler* (C. 9, s. 746-764). Ankara: Yeni Türkiye Yay.

Deniz, Ç. (2002). Baltacı'nın Prut seferi. H. C. Güzel, K. Çiçek & S. Koca (Ed.), *Türkler* (C. 9, s. 746-764). Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.

Güneş Yağcı, Z. (2007). Çorum'dan bir vezir-i azam. K. Çiçek (Der.), *Baltacı Mehmed Paşa Sempozyum Bildirileri* (s. 19-51). Çorum: Karam Yay.

Hammer, J. V. (1966). *Büyük Osmanlı tarihi* (C. 6). İstanbul: Üçdal Neşriyat.

Jorga, N. (2005). *Osmanlı İmparatorluğu tarihi* (C. 4). İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Kurat, A. N. (2014). *Rusya tarihi: Başlangıçtan 1917'ye kadar*. Ankara: TTK Yay.

Kurat, A. N. (1951). *Prut seferi ve barışı 1123 (1711)* (C. 1). Ankara: TTK Yay.

Kurat, A. N. (1951). *Prut seferi ve barışı 1123 (1711)* (C. 2). Ankara: TTK Yay.

Mehmet Süreyya (1997). Sicill-i Osmanî (C. 4/1). M. Keskin & A. Öztürk vd. (Haz.), İstanbul: Sebil Yayınevi.

Özcan, Abdülkadir, Y. Uğur, B. Çakır, A. Z. İzgöer (2013). Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, Târîh-i Râşid ve Zeyli. 3 C. İstanbul: Klasik Yay.

Öztuna, Y. (1994). *Büyük Osmanlı tarihi* (C. 4). İstanbul: Ötüken Yay.

Topal, Mehmet (2018). Silâhdâr Fındıklılı Mehmed Ağa, Nusretnâme İnceleme Metin (1106-133/16951721). Ankara: TÜBA Yay.

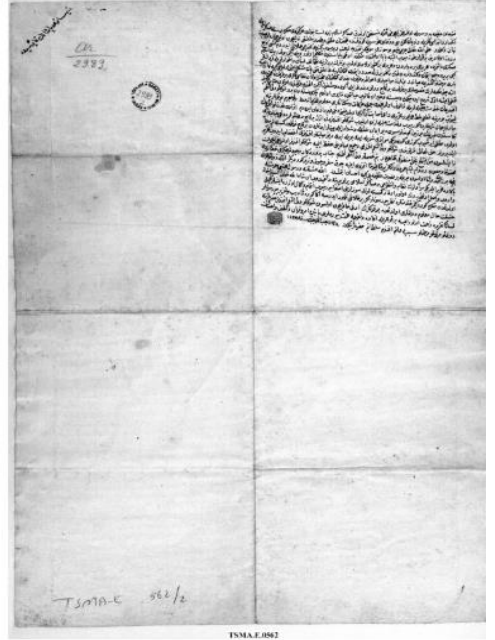
Uzunçarşılı, İ. H. (1995). *Osmanlı tarihi. İslam ansiklopedisi* (C. 4/2). Ankara: TTK Yay.

Yıldız, H. (2006). Haydi Osmanlı sefere: Prut seferinde lojistik ve organizasyon. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.

Zinkeisen, J. W. (2011). *Osmanlı İmparatorluğu tarihi* (C. 5). İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

EKLER

Ek 1- Baltacı Mehmed Paşa'nın Valide Sultana Yazdığı Mektup, (TS.MA.e), 562-2,
1(TSMA No: 2989/1-2).

Ek 2- Baltacı Mehmed Paşa'nın Valide Sultana Yazdığı Mektubun
Transkripsiyonu, (TS.MA.e), 562-2, 1 (TSMA No: 2989/1-2).

[1b] Benim devletlü, mürüvvetlü, merhametlü, veliyyü'n-ni'metim bâ'ise-i devletim, efendim, sultanım hazretleri.

Bu abd-i dirîneleri sinn-i bülûğa vâsıl ve fikr ü şü'urum nik ü bedî temyîze muştâ'id ve kâbil oldukdan sonra etrâf-ı bilâdı seyâhat tarîki ile ta Trablus ve Tunus ve Cezayir memleketlerine vardığım esnâda mazinne-i kerâmeden bir aziz'ül-vücûd mağribî âdemî ile mulâkî ve hem-sohbet olduğumda, "Senin Devlet-i âl-i Osman'da vezîr-i azam olacağın cebhe-i sadakatundan layih ve nümâyândır, bu deryâlarda beyhûde zahmet ve ta'b çekme. Var kısmetini Devlet-i aliyeye cüyân ol" deyü tebsîr etmekle hakkımda zuhûra gelen nâtikai müteberrikelerin cân u gönülden sem'-i kabûl ile ısgâ idüp avdet ve gelüp Âsitâne-i bülend-unvanlarında

intisâb sevdâsına düşüp ismetlü efendimizün baş ağaları Mehter Osman Ağa ve kâh çırâğları Afife Kadın cariyenüzün Bazarcısı Habeşî Ali Ağa'nun yanlarında iffetlü efendimün horandelerinin pazarlık defterlerini tahrîr iderek bi-emr-i Hudâ cennet mekân merhûm Gazi Sultan Mehmed Han efendimizün ahvâli sûret-i âher olup, sarây-i Afîk-i me'mûreye varıldukda merhûm hattat Beşir ve Baltacı Mehmed ve Cebeci İbrahim ve Habeşî Ali ağalar mârifetleriyle devletlü efendimizün hizmet-i şerîflerinde iken Habeşî Ali Ağa oda lalalığı için Edirne'ye da'vet olunup vardığı gibi, şevketlü veliyy'ün-ni'am efendimizin efendiliğinde varup, "Eski sarâyda ilerü gelecek bir ma'rifetlü adamım vardır, ismi Mehmed Halîfedir, dârü's-sa'âdetü's-şerîfe ağasından bir çıraklık aliverün, çırâğınız olsun" deyü rica eyledikde, kerâmetlü efendimiz dahi Dar'üs-sa'âde ağası Ahmed Ağa'dan çıraklığımıza [çıraklığınıza?] alup, Baltacılar ocağına çırak buyurdukları haberi bu kulunuza geldiği gibi du'âyı hayırları hizmetine iştigâl ve ba'dehu devletlü efendimün pazarcuları Küçük Mehmed Ağa ve Eyyüb Ağa'nun defterlerini yazup, hizmet-i veliyyü'ün-ni'mede merhûm Sultan Mustafa Han efendimiz taht-ı sa'âdet-baht üzere cülûslarında ismetlü efendimün himmet-i aliyyeleriyle Ali Ağa kulunuz Mısır'dan gelüp Darü's-sa'âdet'üş-şerîfe ağası oldukda bu kulunuzu ikinci yazıcı ve baltacıların ocak yazıcılığı ve kendü imâmeti hizmetlerinde istihdâm ve yine şevketlü efendimizün tîr ü kemân hizmetlerinde iken ocağımızun serkârda olan ricâli bu iltifatı hazm edemeyüp, "Bu fehm ve kıyâset ile Mehmed Halîfe eğer yazıcı olursa, ağayı bütün kabzasına alup, ayyârımızı âyân ider" deyü kemal-ü hıkd u hasedlerinden dünyâda her ne kadar bitmez işler var ise sûret-i hakda kulunuzu tayin ettirüb fazl-i hak ve inâyet-i kadir-i mutlâk ile tekmîlen geldiğimde birine dahi irsâl ve biri ardınca asla meks ü râhat olunmayup, kâmil dokuz sene menzil ile seyyâhvar ve diyâr olup varmadığım memleket ve görmediğim iş kalmayup, hatta Göçkarıştıran'da iken, Solak Nezir Ağa, bu kulunuzu Mısır'dan getürdüp gökte ve yerde Allâh'un ne gûne mahlûkı var ise su'al ve cevâb zımında Feyzullâh Efendi'ye mute'allik ba'zı ahval su'âl eylediğinde, muktezâ-yı asra göre her su'âline cevâb verildikten sonra, iktizâ-yı fîtrat ve tiyenetim üzere *E'n-necâtü fî'l-sıdkı kemâ inne'l-helâk fî'l-kizb* mağzasınca dehân-ı sadâkat ve istikâmeti bâz idüp, "Sultan Mustafa Efendimiz padişahlığında ve ben ağalığımda efendilerimizle sayd ü şikârımız ve safâ-yı hâtır ile geşt ü güzâr edelim deyü tefekkür buyurulur ise Feyzullâh Efendi'nün azli mücerred sizün ârâm u râhatınız ve bâ'is-i devâm-ı devletinüzdür" dedikde *El-hakku murr* mazmûnı üzere, bu söz gücüne gelüp, "Bu adamun katî çok ma'lûlmâtı var imiş, böyle âkıbet endîşâne, dûr fikirlü adamun dâ'ire-i devletde hazzı olmadıgundan gayri beynimizde müzâkere olunan ahvâller dahi bir tarîk ile keşf ü ifşâ olunup

kimesne vâkıf olmasun deyü sûret-i zâhirde ikrâm u mânîde nefy misillü bu kulunuza Amasya'da merhûmun şehzâdegân ve Sultan Bayezid Veli evkâfları nizâmıların sipârîş ve tevliyetleri virüb Amasya'ya gönderdiklerinde, şevketlü veliyyü'n-ni'am efendimiz tehevür buyurup, "Sarayda benim bir adamım gözlerine diken oldu" buyurmuşlar. Bu kulunuzun nefy ü iclâ yollu Amasya'ya gönderildiğim şevketlü efendimizün tekeddür-i tab'ı şeriflerinden mâ'adâ bu kulunuza dahi eğerçi su'ûbet ve girye görünmüşidi, lâkin "ve asâ en tekrahu şey'an ve huve hayrun leküm" nazmı kerîmi mefhûm-ı münîfi üzere muf'arekat-ı hizmet-i veliyyü'n-ni'me ile mahzûn u perîşân olan kalb-i hâzini tesellî iderek tevliyetlerin İstanbulda umurların görüp, savb-ı maksûde revâne olmak üzere Üsküdar'a ubûrumuzda ülûfeyi bahâne idüp, İstanbul'da elli kadar cebeci tecemmü' ve Âsitâne kâ'immakamı olan bendeleri dahi rey-i tedbîrden kâsır olmak takrîbiyle müdâfa'aları semtini fehm ü idrâk idemeyüp, kemâl havf ü hırâs ile firâr itmeğin, anun sebât ü temkîni rütbesini halk görüp anladıktan sonra dahi yüz bulup, cemiyetlerin teksir ve "İstanbul'u Moskov keferesine vermeğe vesîle olmak için Yenikale'yi yapmağa izin viren Şeyhülislâm Efendî'dir" deyü, nice türlü türrahat ve bi-ma'nâ kelimât iderek nihâyetinde padişahımızı dahi, "istememez" deyü, feryâd ü vâ[ve]ylâ idüp, hâsılı kimi âl-i Cengizden Eyyüb'te olan Sultan'dan ve kimi İbrahim Hanzâde'den bi'at idelim deyü, haşarât-ı fi'l-arzın ağızlarından çıkan kulakları işitmeyüp her birileri hâtırlarına geleni söyleyüp güft ü şenîd beynlerinde otuz gündün ziyade istişâreden sonra *ne'ûzubi'l-lâhi mine's-sâmi'în* merhûm Sultan Mehmed Han efendimizün silsilelerinden iclâs olunmamak üzere cümle ittifâkile karar virilüp, Sultan İbrahim dahi destres mümkün olmayup, bilâhare vâlidelerinden bi'at etmeğe ittihâd ile karâr ve üç gün ale't-tev'âlî birbiri ardınca yedişer fâtiha okunup mâ-fi'z-zamîrleri ne yüzden olduğu bu abd-i kemterinizün ma'lûmı olduğu gibi olanca aklım başımdan gidüp, bu derd-i mûrisü'l-âlâmun ilâcını cüst ü cûya dâmen dermiyân ve Baltacılarun defterleri Yeniçeri Ocağı'nda olup, ocağımızın yazıcısı olduğum hasebiyle ekserîyle âşinâ olduğumdan mütevekkilen *ala'llâhi'l-meliki'l-müte'âl* Yeniçeri ağası olan Çalık Ahmed Âğa ve yedi çorbacı ve ulemâ gürûhunda Kadıasker Tefkizâde vesâ'irlerinin herbirilerine günde birer kıyâfet girüp varup. "Ben necâbetlü Sultan Ahmed efendimizün tarâfından geldim, her birilerinizün mansıbları *"ilâ-mâşâ'allâhü ta'âlâ* müebbed ü ecel müsammânuz vakt-i hülûl idince azl olunmayup vefâtlarınızdan sonra bile mansıblarınız evlâdlarınıza verilmek üzere ben müte'ahhit olurum" deyü hazîn ve nâle-künân dîdelerimden yaş ile kan revân oldukda. "Sultan Mustafa Han hazretlerinden ne lütf ü kerem müşahade eyledik

ki hattâ karındaşımdan dahi göreyüz, anlar hiç ele avuca sığmayup ba'de husûlü'l-merâm bizlerden ahz-ı intikâm sevâsına düşüp bizlere râhat virmek değil, helâkımız ile ancak mütesellî olur. Bu mûkule sözi ağzına alma, yohsa seni katl ü i'dâm ideriz" deyü envâ-yı kahr ü gazap birle her birilerinin meclislerinden birer kaçar def'a tard olunduktan sonra, elime kitâblar alup çünkü sizler "Bizim işimiz şer'le deyü iddiâ idersüz şer'i üzere henüz özrü sâbit ve zâhir olmayan kâmilü'l-akl-ı bâliğ imâmın yerine sabî imâma tâbiyet câ'iz midir" deyü müftülerinden fetvâya mürâca'at eylediğimde, "Âkil ve bâliğ var iken, sâhibinün imâmeti câ'iz değildir" deyü, yedime fetvâ alup nukûd ve eşyâdan neye mâlik isem bi'l-cümle bezl idüb, ba'dehü devletlerinde mâlik olacağımı dahi kendilere vereceğimi hezârva'd-i dil-firîb ile itimâd itdirüp zikr olunan çorbacılar vesâ'ir tarâfımıza meyl ü tergîb olanların her birilerine fetvânun sûretleri virildikde, "Hoş imdi şer'i şer'ifden ayrılmayalım" deyü, göz göze kitâbu'llâha mugâyir harekete cesâretleri olamayup *li'llâhi'l-hamdü ve'l-minne* kudretlü veliyy'ün-ni'am efendimiz bilâ ta'ab nâ'il-i merâm olup, ba'dehu bu kullarınun uğur-ı humâyûnlarında bezl-i mâl u cân ile kulluğumu cülûs-ı humâyûnlarında hakikatı üzere haber alup, evvelâ mîrâhûr ve kapudânlık ile ser-efrâz buyurduktan sonra vezîr-i a'zâmlık ile çırâğ ve sebkâten iden hizmetimden ziyâde ecr ü mükâfât buyurup ser-i iftihârımı evc-i âsumâna beraber eyledi, Hakk-ı tebârek ve ta'âlâ vücûd-ı humâyûnların cem'î ihtâr ve ikdârdan selîmü serîr-i saltânât-ı cihân-bânîlerinde mede'l-eyyâm dâ'im ve kâ'im eyleyüp sâye-i inâyet-i aliyye-i şâhânelerin bir ân üzerimizden eksik eylemeye, Âmin! Bi-hürmet-i Tâhâ ve Yâsin.

Devletlü, merhametlü, iffetlü, veliyyü'n-ni'metim, efendim. Bu makûle beyhûde kelimât ile mübarek serr-i sa'âdetlerini tasaddî'den maksûdum budur ki: Ol azîzün nefsi mubâreki sebebi ile bâb-ı devletmeabınızda kundakdan yetişmiş beslemeniz gibi ni'âm-ı celîle-i aliyyenüzle perverişyâfte olan bende-i ser-efkendeniz olduğumu tefhim-i tâ'rîfdir. Az değil kat'ı çok zamân oldu Bâb-ı sa'âdetleri hizmet-i şer'inde kethudâ-yı mükerrerleri olan Mehmed Efendi kullarından gayri eski yoldaşım kalmadı. Hâsud ve münâfık şerrinden o derdmendi dahi Allâh hıfzeyleye. Nihâyet-i me'âl Haleb'den bu def'a vezâret-i uzâmâyâ da'vet olunup geldiğim gibi, "Moskov'a sefer eylemelisin" deyü [1b] fermân-ı humâyûn-ı veliyy'ün-ni'am buyuruldukdâ sem'an ve tâ'aten ile imtisâl ve gece ve gündüz hâb u râhâtı terk idüp topları ve yelkenleri ve donanması ve bi'l-cümle bî-kusur takımlarıyla eskiden tersâne-i âmirede olanlardan mâ'dada toksan gün içinde üç yüz on beş pâre gemi yapıdırup, Azak ve Taygan ve Özü taraflarına gönderdikten sonra meyâmin-i himem-i aliyye ve teveccüh-i derûn ve du'ây-ı hayr-ı icâbet-eser evliyâ-yı nu'ma berekâtiyle asâkir-i İslâm ile bu kulları

dahi gelüp nehr-i Brut [Prut] sâhilinde Moskov taburıyla mülâki olup, âl-i Osman Devleti zuhûrundan berü vâkı' olan tabur cenklerinde iki buçuk nihâyet üç sâ'atten ziyâde cenk olmuş değil iken Temmuz'un ikinci Cumartesi, akşama dek ve Bazarertesi sabâhdan iki yatsıya dek ve Salı günü şâfi'i vaktından ta beyn-i es-salâteyne değin bir mertebe cenk ve muhârebe olunmuşdur ki, ne'ûzu bi'llâhi Ta'âlâ asâkir-i Elmas Paşa senesini müşâhadeye bir ramak kalmışken tevfk-i meliki'l-allâm ve imdâd-ı melâike-i kirâm ile düşman-ı dînin kalblerine ra' b u hirâs el virüp mâbeynde telef olan ibâd'ullâhun kanına girmesünler rîz-ı mahşerde cevâbı nice virilür, mülâhaza vü teemml eylesünler deyü sulha ragbetini i'lâm birle adamlar gönderdikte, şevketlü, kudretlü padişâh-ı dîn-i penâh efendimizün kılıcı keskin ve uzundur, askerimiz kavî, hazînemiz çok, cebehâne mühimmâtımız kadar kifâyeden on beş kat ziyâdedir, bize cenkten usan gelmedi deyü redd olunduklarından sonra derakab yine gelüb, "Şerî'at-ı mutahharranz muktezâsınca istîmân ideriz" didikde, "Teklifleri kabûl iderler ise sulh olalım, yohsa baş başa sulh olunmaz, hemen vaktine hâzır ve kahr-ı Bârî'ye müterakkıb olsun" dediğimizde meğer gelen kişi emr-i sulha murahhas imiş. Çarları tarafından yedine verilen ruhsatnâmesün ibrâz ve her ne sözünüz var ise benimle müzâkere idün" didikde hezâr mükâleme ve tarafeynden redd ü kabûlü müstelzim cevâbı virildikden sonra, mağfûr ve mebrûr Sultan Mehmed Gâzî Han efendimizün eyyâm-ı sa'âadet encâmalarında nice ise Azak Kalesi'ni öylece verirsüz ve sonradan yaptığımız Kamenka Kalesi'ni hedm idüp top ve cebehânesini Devlet-i aliyeye virmelüsüz ve Taygan ve Samar dimağındaki Yeni kaleler hedm olunup, Devlet-i aliyenin sâye-i şefkat ve merhametine ilticâ iden İsveç Kralı'nın gitmesine dahi bir tarîk ile mümâne'at itmeyüp ba'delyevm Leh memleketine ve Lehlü'ye ve Barabaş ve Potkali Kazaklarına karışmıyup külliyyet ile kat'-ı yed itmek şartıyla iki cânibden temessükler alınup virilüp bi-fazli'llâhi ve kerremehüm düşmanımıza gâlib ve hem dilhâhumuz üzere tekliflerimizi isgâ ve icrâ ittirdik fe-hamden sümme hamden şevketlü efendimizün kuvvet-i baht-ı humâyûnlarının eseridir. Ancak bu sene küffâr-ı eşrâr ile mukâbele olundukda berâber kalınmak dahi cümle'nün cânına minnet-i azîme olup bu kadar ceng ü cidâl bir ferdün hâtırına gelmez iken bu sefer-i zafer-i rehberde bütün Boğdan memleketi ile İbrail Kalesi'ni Cenâb-ı Allâh yeniden i'ta ve ihsân ettiğinden gayri üç bölük tabur-ı menhûsuna dahi zafer rûzî ve müyesser olduktan sonra dört kıt'a kalelerin alınması hiç bir takrîb ile hâtırlara hutur etmez iken Kâdir-i lâyezal bu feth ü nusretin edây-ı şükrünü bize müyesser eyleye deyü cümle asâkir-i İslâm yüzlerini ve gözlerini yerlere sürüp sürûr u hubûr ile şâd u handân cenâb-ı Hakk'a teşekkür ve tesecçüdde bu fakîr-i mestmend-i bî-

çâre kulunuz iyâze'n-billâhi Ta'âlâ İstanbul'u küffâra vermiş gibi bakiyyeten hayatımdan me'yûs olup yemeden ve içmeden kalup geceyi gündüzden ve gündüzü geceden fark ve temyîzden kalup harekât ve sekenâtımı fehm idemeyüp bî-şu'ûr ve mütehayyer kalmıştır. Bre, şaşkın, tevârih-i sâlifeye nazâr eyle, gör cenâb-ı Hakk'ın sana eylediği lütf u bî-hesâb kime vâkı' olmuştur? Ser-askerleri bulunduğu guzât-ı Müslimîn ile nâ'il olduğun böyle bir futûhât-ı kesîretü'l-berekâtın edây-ı şükründe kusûr idecek olursan ni'âm-ı celîle-i ilâhîyi inkâr itmiş olursuz, deyü hitâb buyurulur ise hakk-ı sübhânehu ve Ta'âlâ şefâatine muhtâc olduğumuz râbî'a-yı edviyeye mu'âdil ve mümâsil olan ismetlü efendimün vücûd-ı şerîflerin hatasız eyleye, *ilmü'l-ebdân sümme'l-edyân* musaddakınca "Bedende harekete tâb u tüvân olmayınca mesûbât-ı dîniyye ihrâzı nice mümkündür? Beherhâl kuvvet-i bedeniyeye muhtâcdır. Cümle guzât-ı muvahhidîn bu minvâl üzere dehen-güşâ-yı intizârdır ki Köprülüzâde Ahmed Paşa Girid Cezîresi'ne geçüp Ritima nâm palankayı fethedüp müjdesiyle kethudâsını der-i devlete gönderdikde merhûm Sultân Mehmed Han Gâzi efendimiz kethudâyı, mu'mâ-ileyhe geldiği sâ'at "Vezîrimün kethüdasıdır" deyü aslâ ve kat'a bir nesne su'âl itmeden üç tuğ ile Haleb mansıbını ihsân ba'dehu Mısır-ı Kahire'yi dahi inâyet ve i'tâ eyledi. Bu gazâ-yı garrâya göre şevketlü padişahımızun bu vezîr-i a'zâma edeceği iltifât ve inâyete nihâyet yoktur ammâ kethudâsına ne gûne lütf u kerem buyurulup vezâret ile hangi menâsıb i'tâ olunacaktır deyü sığar u kibârun gözleri yolda iken İstanbul'dan menzil ile ordu-yı humâyûnlarına gelenlere karşı varup, "Küffarun inhizâmı ve sâ'ir-i ahabâr-ı meserret âsâr İstanbul'a vardı mı? Beli, geldi" didiklerinde, "Allâh'ı seversen müjde ile giden Osman kethudaya şevketlü padişahımız ne veçhile ihsân in'âm eyledi?" deyü su'âlinde "In'âm u ihsânı bilmem, büyük mîrâhûr eyledi" deyü haber virdiğinde, "Be canım, Osman Ağa kethudâ olmazdan evvel büyük mîrâhûr idi, şimdi müjde ve tebşîr ile vardıkta yine mîrâhûr itmek mutlak vezîr-i a'zâmı hakâretten nâşîdir, sübhâna'llâh bu adamun hizmeti dahi bilinmez mi ola? Deyü, çadır be-çadır teşhîr-i âlem olmaktadır. Benim devletlü, merhametlü, veliyyü'n-ni'metim efendim! Moskov taburunun kahr u inhizâmı ve alınan kalelerin haberi İstanbul'a varıncaya değin şevketlü, kerametlü efendimün bu kullarına gelen hattı humâyûn-ı şevket-makrûnlarının mefhûm-ı inâyet mersûmunda livâ'i Resûlullâh sana Tanrı emâneti ve seni dahi asâkir-i İslâm ile Allâh'ı Ta'âlâ'ya emânet eyledim, ibtidâ seferimdir, göreyim seni adûdan intikâm almağla şân u şevketime bir hâlel getirme dimekten gayri fermânları yok idi. Hazret-i Süleyman mühri ile külâh-ı Mevlânâ indimde müsâvî ve beraber idüğüne Hakk âlîm ve dânadır. İki cihânda yüzün ağ olsun!

On dört seneden berü ümmet-i Muhammed'in Moskov keferesi sebebiyle mütekeddir olan kalbleri inşirâh ve sürûra mübeddel olup li-hamd ve'l-minnehu İstanbul bizim ve henüz pâdişâh oldum deyü hayır dualarına mazhâr olmaktan gayri bir dürlü murâd u maksûdum olmayup şeb u rûz böyle bir enfâs-ı tayyibelerine muntazır ve müterakkıb iken tabûrlarun hezîmeti haberi vardığı gibi, Haseki Ağa kozbekçi ve silâhşorlardan Kara Mehmed ve Süleyman ağalar ile biri biri ardınca gelen hatt-ı şerîflerinin mefhûm-u münîfinde, "Senden gayrı itâb-ı şâhâneme mazhar olacak bir ferd yokdur. Vallâhi'l'azîm ve bi'llâhi'l-kerîm Rasûl-i âhir zamân hakkıçün seni bilâ emân katlidenim, hayatın bir veçhile mutasavvur değildir, son pişmanlık fâ'ide itmez" deyü tahrîr buyurulup, gece vü gündüz intizârında olduğum hayır du'âlarından bir harf tahrîr olunup geldiği yokdur, Cenâb-ı Allâhu azîmü's-şân ismetlü efendimün vücûd-ı şerîflerün hatâlardan hıfz eyleyüp gölgenizi bir ân üzerimizden ayırmıya *bi-mennihi ve keremihî* kedinün kabâhatini önüne koyup burnunu batırırlar da kabâhatine göre cezâ tertîp iderler. Bu fakîrün kabâhatim, etbâ'im ve kendü mâlik olduğımı bu uğurda sarf u bezl idüp beş yüz keseden mütecâviz duyunca dahi giriftâr olup, top ve humbara yağmur gibi yağarken re'yu'l-ayn mevtimi müşâhade iderek, yakın kılıç metrise yürüyüp bi-avni'llâhi Ta'âlâ tabûrların bozup ve bu kadar kalelerin alup amân dedirdiğim için ise, "aldığın kaleleri girü veresin" deyü ferman buyururlar ise, ol sâ'at sahibine verilir. "Yok yok, bu kâfirden az almışsın, Moskov'un tâ hükümetgâhına varınca isterim" deyü fermân buyururlar ise, fermân efendimündür. Allâh-ı azîmü's-şânun lütf ü ihsânı ve evliyâ-yı ni'âm efendilerimin himmet-i aliyye ve du'â-yı hayırları berekâtile ol dahi mümkündür. Ve lâkin bu kış bunda kışlayup, evvel bahar olduğu gibi, bu taraftan hareket olunup gidilmeğe muhtaçdır. Zîrâ hâlâ olduğumuz mahalde altı buçukta sabah namazı kılınır. Moskov'un makarr-ı hükümetinden öte yerde ahşâm namâzından bir sâ'at sonra sabah olup, yatsı namazına vakit yoktur. Öyle ba'id memlekete yol ortasında kışlamadıktan sonra, ağır asker ile İstanbul'dan doğru gitmek bir veçhile mümkün. Süleyman Paşa senesi bozulup, kendisi firâr idüp kusûr kalan asâkir ü rû'esâ mücerred cürümlerin setriçün kırk yıllık veliyyü'n-ni'amleri olan merhum efendimize ne günâ hiyânet idüp envâ-i mel'ânet ve fesâdları hep ma'lûm-ı devletinizdür. İyaz-ı billâhi Ta'âlâ bu kulunuz tarafından ihmâl ü tekâsül sebebi ile iş ol kıyafete varmayup alımız açık, cem'î dostumuz geçinen mülûk-i nasârânun matmah-ı nazârı olan bir cenkden bu mertebe fatûhat-ı azîmeye vesîle olduğumuz için mü katle müstahak olduk? Asâkir-i İslâm ile İstanbul'dan hareketimizden sonra bu sene asâkir-i İslâm'ın inkisâr u inhizâmı fikriyle Venedik keferesi donanma-yı menhûsiyla

Körfüsta (Korinth) tecemmu'unun illeti ve kasd-ı melâneti ne için olduğu erbâb-ı basîrete nihân değildir. Alima'llâhi Ta'âlâ cürmümü bilsem, bu sözü söylemeğe efendime zahmet vermeyüp, kendi kendimi helâk iderdim. Kişi üç dört evlâdını bir karâr tutamayup elbette baba oğlandan mütekeddir, oğlu babasından mütezecir olur, böyle iken bu kadar bin İslâm askeri başımızda her biri bir diyardan ve her biri bir kişi evlâdı olup bunların birbirlerine mütehâlif lisân ve etvârlarıyla kardeşler gibi bir yerde cem' itmek ve kendülerden zerre denlü bir zillet sudûr itmeden memleketlerine dağıtmak katî pek müşkül iş olduğu kime nihân ise, bâri merhametlü efendime âyândır. Bunların mevâcibleri ahvâli bir taraftan Boğdan memleketinin muhtell olan nizâmı fikri bir taraftan kefereden alınacak kalelerin husûsları, bir taraftan bir kaç dürlü dağdaga ile âlûde vü meşgûl iken efendim tarafından olan itâb fikriyle kangı işe evvel şurû' ideceğimde dem-beste ve hayrân kalup, hayatımdan me'yûs oldum. Yirmi seneden berü şevketlü veliyyü'n-ni'am efendimün hizmet-i celîleleriyle me'lûf olduğumdan cümle harekât ue sekenâtları ma'lûm-ı fakirânemdir. Bilâ cürm bu kullarına kıyup, bu mertebe kat'i hatt-ı humâyûn tahrîri rey'i isâbet araları olmadığını dahi fehm ü iz'ân iderim. Evvelden kudretlü efendimün mübârek cemâl-i şerîflerün görmeyüp ve hizmet-i celîlelerinde olmayup, şevketlü efendimizden evvel birkaç devletlülere dahi "cenâb-ı Bârî bana senden gayrinün yüzün göstermesün" deyü îmân-ı ma'allaza ve şeddâd ile yeminler idenlerden bir kaç nev-zuhûr kimesneler peydâ olup aklı irişmeyüp gözü görmediği mevâddı şöyle idi böyle idi, deyü mehâbetlü efendimizi i'gzâb idüp tahrîr ettirirler. Hakk Ta'âlâ şerlerinden şevketlü veliyyü'n-ni'am efendimi ve cem'i ibâdını hıfz eyliye.

Şevketlü efendimiz olduğu için ne işlesün *men yesme'u yehal* mantûkı zâhirdir. Benim ismetlü veliyyü'n-ni'am efendim cenâb-ı perverdigâr vücûd-ı şerîfünüzi hatâlardan mahfûz ve masûn ve devâm-ı eyyâm-ı ömr ve devletinüz yevmen fî-mâ yevm efzûn eyliye. Çok sefer ve çok vezir gördünüz Allâhü zü'l-celâle nice yüz bin hamd ü senâ olsun böyle bir nusret-i azîmeyi kime ihsân etmiştir. Allâh aşkına ve Rasûl muhabbeti hürmetine bâlâda tahrîr eylediğim mevâdların nizâm u intizâmı ve asâkir-i İslâm'ı yerlü yerine dağıdup inşâ'allâhü Ta'âlâ İstanbul'a varup vâsıl oluncaya dek olur olmaz kimesnelerün sözlerini ısgâ buyurmayup itmâm ve ikmâl üzere işler tekâmül olduktan sonra gördüğümüz hizmetlere nazar buyursunlar, eğer bir hilâfî zuhûr iderse ana göre te'd'ib ve ta'zîr buyursunlar. Hakikat-ı hâl ma'lûm-ı devletleri oldukda, bu kulunuzun ednâ hâtırçün olsun şevketlü veliyyü'n-ni'am efendimiz hazretlerine lisânen takrîre zahmet olur ise, bir kullarıyla ifâde ve tefhîme himmet buyurmaları bâbında emr-ü fermân ve lütf ü

ihşân devletlü mürüvvetlü merhametlü sebab-i devletim efendim sultânım hazretlerinündür.

Fî 3 Recebül-mürecceb 1123.

(Mühür: "Fe-inneli zimmeten minhü bitesmiyeti Muhammeden ve hüve evfe'l-halkı bizzimemi") 2989/1-2.

Ek 3- Baltacı Mehmed Paşa'nın Valide Sultana Yazdığı Mektup, (TS.MA.e), 562-2, 2 (TSMa No: 2989/1-2) ve BOA, (C..SM..) / 102-5143.⁶

Ek 4- Baltacı Mehmed Paşa'nın Valide Sultana Yazdığı Mektubun Transkripsiyonu, (TS.MA.e), 562-2, 2 (TSMa No: 2989/1-2).

⁶ Bu iki mektup farklı yerlerde kayıtlı olmakla birlikte aynı şeyleri ihtiva etmektedir.

Âsiye-sîret, Meryem-serîret devletlü sa'âdetlü iffetlü merhametlü veliyye-ni'metim bâ'iset-i rif'atım sebep-i devletim efendim sultânım sulât-ı âliyyetü's-şân semiyetü'l-mekân hazretlerinin mübârek başmakları türâbına rûymâl ve kemâl-i ihlâs ve ubûdiyyet ile hizmet, du'â-yı devâm-ı ömr u devlet ve izdiyâd-ı menzilet ve haşmetleri hilâlinde arz-ı bende-i sâfi-taviyyet budur ki; Şevketlü azametlü ciger-kûşe-i vâlâ-güherleri veliyyü'n-ni'am efendimiz padişah-ı bahr u ber ve şehinşâh-ı heft-kışver hazretlerinin fermân-ı hümâyûn-ı şâhâne ve yümn-i himmet-i mülûkâne ve hüsn-i teveccüh ve du'â-yı hayr-ı icâbet-eseri hüsrevâneleri berekâtıyla işbu sâl-i meymenet-iştîmâlde Rumili cânibden ve Anadolu yakasından bu abd-i direm-harîdeleriyle sefer-i hümâyûna me'mûr olan eyâlet ve elviye paşaları ve beyleri ve sâir esnâf, ecnâd-ı zafer-i'tiyâd ile bî-tevfiki'llâhi'l-Meliki'l-Mennân Moskov keferesiyle cihâd kasdıyla savb-ı maksûda teveccüh ve azîmet ve kat'-ı menâzil ve tayy-i merâhil ederek mâh-ı Cumâde'l-âhire'nin ikinci Sebt gününde Boğdan memleketinde Nehr-i Prut'un beri cânibinde Falcı Geçidi'nden bir buçuk sâat mesâfe mahalle ordu-yı hümâyûn ile nüzûl olundukda a'dâ-yı dîn dahi nehr-i mezkûrun karşı yakasında nısf sâat yerde bulunmağla asâkir-i İslâmın ubûrları için nehr-i mezbûr üzerine iki üç yerden cisrler inşâsına mübâşeret olunmak tedârükünde iken ordu-yı hümâyûn tarafından şecâ'at-nihâd olan erbâb-ı cihâd nehr-i mezbûrun umk ve vüs'una bakmayıp kimi piyade-şinâverlik ile ve kimi atların yüzdürüp karşı yakaya ubûr edip ve melâ'in-ı hâsırın tarafından dahi asâkir-i nusret-şî'ârın ubûru için inşâsına mübâşeret olunan cisrleri i'mâlden men' ve râhların sed için gönderilen Şermetoğlu'nun gürûh-ı mekrûhu ile ba'de'z-zuhr çarha cengine mübâşeret ve vakt-i gurûba değın tarafeynden nâire-i harb ve kıtâl işti'âl bulup ve bî-avni'llâhi'l-Meliki'l-Müte'âl a'dâ-yı hüsrân-meâl mütezelzil-i akdâm olmalarıyla şevketlü kerâmetlü efendimiz hazretlerinin müsâ'ade-i kuvvet-baht-ı hümâyûn ve yümn-i tâli'-i rûz-efzûnları berekâtıyla niceleri hayyen ahz ve niceleri tu'me-i şîr-i şemşîr-i ebdâr-ı mücâhidîn-i nusret-şî'âr olup bakiyyetü's-süyûf olanları tersân ve lerzân ve haybet ve hüsrân ile tabur-ı makhûrlarına girzân olup ba'dehû ordu-yı nusret-makrûnlarında mevcûd olan tonbazlardan alâ sebîli's-isti'câl mahâll-i-i mezbûra birkaç tonbaz ihzâr ve gece içinde üç yerden cisrler inşâsına mübâşeret ve sabâha değın terk-i hâb ü râhat ile itmâmına bezl-i kudret olunup ve bî-avnihî Teâlâ cisrler tekâmül ve ba'zı tavâif-i asker karşı yakaya ubûr etdirildikten sonra mukâbilesinde olan tabur-ı makhûrun piyâde askeriyel cebehâne ve ağırlığın beş sâatlik mesâfede olan orta taburuna karşı gönderip ve asâkir-i İslâmın müdâfa'asına kalan salt ve sebûkbâr asâkir-i hezîmet-âsârı alayların bağladığı müşâhede olduğu gibi kalblerinde şecâ'at- muhammer olanlardan ve sâirlerinden otuz binden mütecâviz

süvari asker ta'yîn ve irsâl olundukda melâ'in-i dûzah-mekîn kuvvet-i şevket-ecnâd-ı gazâ-i'tiyâda tâkat u tâb getiremeyip beş altı sâat geride olan tabur-ı makhûrlarının arzusuyla yollarda ağırlıkların bırakıp sür'at ve şitâb ile gitmekde ve gâh ve gâh kelb-i akûr gibi dönüp cüyûş-ı muvahhidîne hamle etmekde iken bî-hamdihû Sübhânehû ve Te'âlâ nesîm-i feth ve zafer-i perçem-i a'lâm-ı asâkir-i İslâma vezân ve küffâr-ı hâksâr makrûn-ı hazelân ve idbâr olmalarıyla ganâyim-i mevfûreleri nasîb-i ehl-i îmân olup ve hayyen giriftâr-ı kayd ve isâr olanlarından mâ'adâ küştelere hâric-i add ü şümâr olup vakt-i harb hulûlünde asâkir-i İslâm âsâyiş ve ârâm için geri çekilip ale's-sabâh umûmen süvari ve piyade asâkir-i nusret-encâm ile mütevekkilen ale'l-Meliki'l-Allâm nehr-i mezbûr üzerine akd olunan üç kıt'a cisrden ubûr, düşman taburu üzerine atf-ı inân-ı azîmet olunup çarha cengi ederek melâ'in-i hâsırın hem gidip ve hem bî-tâb olan davarların ve arabaların bırakarak hezâr haybet ve hüsrân ile ikindiye karîb Nehr-i Prut kenârında Huş Geçidi nâm mahalle inip tabur-ı makhûrunun etrâfını der-akab hendek ile metris edip ve çarh-ı feleklerin kurup şaranpolar çekmekle bu abd-i kemterînleri dahi piyade guzât-ı muvahhidîn ve sancağ-ı şerîfe mahsûs sipâh ve silahdâr ve sağ ve sol kol paşaları ve ma'an ta'yîn olunan beylerbeyiler ve sâir tavâif-i asker ile makhûr ve merdûdun kafasına düşüp bir sâat mesâfeye nüzûl ve yeniçeri ağası ve bu kullarının kethüdâsı ve sâir zâbitân ile piyade kulları tertîb olduğu üzere metris için ileriye gönderildikde kefer-i mezbûre âteş-bâzlıkda olan bi'l-cümle hîlesini sarf edip lakin kuvvet-i İslâmiyye berekâtıyla mahzûl-i bî-dînin âteşine ve metrisine bir ferd bakmayıp yeniçeri ve serdengeçdi dilâverleri hemân açıktan Allah Allah gûyân-ı tekbîr ederek yürüyüp tarafeynden atılan top ve tûfengin sadâsından kulaklar tutulup ve duhândan iki asker fark olunmaktan kalıp bi'l-âhire yeniçeriler metris almak üzere iken küffâr-ı bed-girdâr derûn-ı tabûrdan asâkir-i İslâma hücum ve def'a be-def''a guzât-ı İslama âteşler saçıp gürûh-ı müslimîn dahi göğüs verip ne hâl ise ol gece metrisler alınıp ve kol kol toplar vaz' olunup ale's-seher ceng ü peygâra mübâşeret ve on dört sâat mikdârı gecelü ve gündüzlü harb ve kîtâle fasl u ârâm olunmayıp ve cünûd-ı nusret-nümûdun cümlesi dîdelerine hâb u râhatı harâm eylediklerinden sonra melâ'in-i dûzah-mekîn asâkir-i nusret-karînin hamle ve sadmesine tâb ü tâkat getiremeyip çâr-ı bed-girdâr-ı nâ-çâr bi'l-cümle asâkir-i hezîmet-âsârıyla metris başına gelip aman bayrağın dikip birkaç koldan beşer onar âdemlerin tara döküp ve serdâr-ı murdârları olan Şermetoğlu dedikleri la'în iki kıt'a kâğıdı ile çârları ve cümle lisânundan istîmân ve tâlib-i sulh u amân olmalarıyla muktezâ-yı şer'-i mutahhar üzere cân-ı habîslerine aman verilip ve çârları tarafından kaçılyer olan Petro

Şafirof ve Şermetoğlu'nun oğlu Mihail veled-i Boris akd-i sulh mevâd husûle gelince rehin olmak üzere ordu-yı zafer-nümûna gelmekle mâh-ı Cumâde'l-âhire'nin altıncı Salı günü akd-i musâlaha olunup ve tarafeynden memhûr temessükler alınıp verilip ve derûn-ı temessükde şürût-ı musâlahadan olan mevâddan Azak Kal'ası mukaddemâ nice alınmış ise ke'l-evvel arâzî ve sâir tetimmâtıyla taraf-ı Devlet-i Aliyye'ye teslîm ve Taygan ve Yenikalesi külliyyet ile hedm ve Yenikale'nin içinde olan top ve cebehanesi bi'l-külliyeye cânib-i Devlet-i Aliyye'ye teslîm olunmak üzere Moskov Çarı tarafından memhûr kâğıdlar ile Mayor Vasil Pavlov nâm ceneral ta'yîn ve irsâl olunmağla Azak ve Taygan kal'aları husûsu için kapudan paşaya ve Yenikale husûsu için hâlâ Or muhâfazasında olan Vezîr İsmail Paşa kullarına hitâben emr-i âlişân tahrîr ve menzil ile irsâl olunup ve bî-avnihî Teâlâ şürût-ı musâlahaya dâhil olan mevâd husûle geldikde ahidnâmeler İstanbul'da teslîm olunmak üzere karâr verildiği bu kulunaz şevketlü kerâmetlü efendimiz pâdişâhımızın rikâb-ı kâm-yâblarına arz u i'lâm edip devletlü iffetlü şefkatlü efendimizin dahi ma'lûm-ı şerîfleri olup meserret ve inşirâh-ı tab'-ı latîflerine bâ'iz olmak ricâsıyla mübârek paşmakları hâkine arz u inhâya cesâret olundu. Merâhim-i aliyyelerinden bu abd-i kemîneleri üzerinden nazar-ı âtîfet ve merhametleri bî-dirîğ buyurulmak bâbında fermân devletlü sa'âdetlü iffetlü ismetlü efendim sultân-ı âlişânım hazretlerindedir.

Bende Mehmed

Ek 5- Sultan III. Ahmed'in Baltacı Mehmed Paşa'ya Yazdığı Mektup, TS.MA.e, 753-56 (6073/1).

Ek 6- Sultan III. Ahmed'in Baltacı Mehmed Paşa'ya Yazdığı Mektubun Transkripsiyonu, TS.MA.e, 753-56 (6073/1).

Telhisün malûmum oldı, birkaç Leh keferesinin sözi ile İsveç nice gönderilebilir? Leh Cumhûrı olan Boyarlar ile haberleşüp vilayetine varınca zarâr gelmemek üzere mütekefiller olup ve taraf-ı Devlet-i aliyyeye bu husûs için memhûr temessükleri ve müstakil adamları gelmeğe muhtâc olduğu bu tarafta faziletlü efendi dâ'imiz ile ve paşalar ile müzâkere olunmuşdur. Bu minvâl üzere oldukdan sonra İsveçi kendi âdemisi ile gönderilür ve bu vech Devlet-i aliyyeye hayırlıdır ve bu keyfiyeti bir kaç kıt'a hutût-ı hümayûnum ile sana yazdım. Bundan sonra yine ne şekil olursa olsun, hemen gitsün! deyü ibrâm ediyorsun bundan muradın İsveçi Nalkıran'a yâhut Moskov mel'ununa es'îr itmek midir? Bu işte zâhir olmadıkda, ol işe nice şurû' olunur? Moskov mel'ununa virilen temessükde ancak İsveç sâlimen vilâyetine gitmek üzere yazılmış. "İsveç gitmeyüp eğlenür ise, Azak'ı ve kaleleri teslim etmezüz" deyü bir harf tahrîr olunmamışdır. Bu kâfire ve sâ'rine mülâyemet ile cevâb virmek ihtimâlîm yokdur. Her kangısı ile

olursa fî sebili'illâh cenk ederim ve ölünceye değin gazâdan nukûl itmem. Şöyle ma'lûmun ola! Hâlâ bu keyfiyetlere bir nizâm vormeyüp avdet ideyorsun. Ağaya bir kâğıt göndermişsin. Bu gûne askeri beyninde olan kelâmları îlân itmeden murâdın nedir? Eğer böyle bir fesâd u fitne zuhûr iderse iki vech vardır, ikisinde seni dahi mu'âkab iderim. Birisi budur ki: Bu fesâdı elbette sen biliyorsun, bilmemek ihtimâlin yokdur. Niçün ettin? deyü cezânı tertîb iderim. Ve birisi dahi budur ki: Tarzı etvârundan kullarımı dilgîr etmemiş olaydın, böyle fesad (ve) fitne zuhûr itmezdi deyü yine senin cezânı tertîb ederim. İki vechde dahi sana necât ü selâmet mütesavver değildir. İmdi boş mülâhaza idüp, encâmından gâyetü'l-gâye hazer eylesün ve basîret üzere olasun ki böyle bir iş zuhûra gelmeye. Senün cevâbına cevâb olmak üzere yazdım. Bu husûsa müte'allik böyle bir iş zuhûra gelmeğe zerre kadar bahâneleri yokdur. Böyle bilesün. Verâ-i perdede ne zuhûr ideceğin ancak Bârî Ta'âlâ bilür. İsveçi göndermek üzere, Leh Cumhûrî ile bâlâda tahrîr olunduğı vech üzere haberleşmeğe sa'y eylesün.

Ek 7- Baltacı Mehmed Paşa'nın Ruslara karşı yaptığı Prut Savaşı ve Osmanlı-Rus ordularının durumunu gösteren harita, TS.MA.e / 450 - 23 - (TSMA No: 1551/1-2).

